

Recenzje/Book Reviews

DOI 10.14746/ssp.2021.2.9

Magdalena Musiał-Karg, *Elektroniczne głosowanie w opiniach Polaków. Postawy i poglądy na temat e-voting*, Wydawnictwo Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2020, ss. 253.

Książka pt. „Elektroniczne głosowanie w opiniach Polaków. Postawy i poglądy na temat *e-voting*” autorstwa Magdaleny Musiał-Karg stanowiąca przedmiot niniejszej recenzji jest istotnym głosem w bieżącej dyskusji na temat wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie transformacji demokracji w kierunku elektronicznym, ale i szerzej kształtowania się Państwa 4.0 (jako rozwinięcia koncepcji Przemysłu 4.0 i Gospodarki 4.0). Tematyka ta od lat jest przedmiotem zainteresowania m.in. prawników, administratywistów i politologów, a z uwagi na pandemię COVID-19 i przymus organizacji powszechnych wyborów zgodnie z zasadami dystansu społecznego, stała się również tematem ożywionej dyskusji politycznej. Wykorzystanie nowoczesnych technologii w procesie wyborczym ma szereg wad i zalet – tym samym ma swoich sympatyków i przeciwników. Nie da się jednak ukryć, że nie bez kozery najbardziej zaawansowana forma *e-votingu*, tj. głosowanie za pośrednictwem Internetu, jest dziś wyjątkiem, a nie zasadą i powszechnie wykorzystuje ją dziś tylko Estonia. Z uwagi na powyższe, wydaje się, że monografia M. Musiał-Karg zasługuje na uwagę.

Recenzowana książka jest pierwszą z cyklu monografii zrealizowanych w ramach grantu „E-voting jako alternatywna procedura głosowania w elekcjach państwowych. Doświadczenia wybranych państw a perspektywy wdrożenia e-głosowania w Polsce”. Pozostałe dwie prace: „Alternatywne metody głosowania w opiniach Polaków. Postawy i poglądy względem wybranych form partycypacji w wyborach” (autorki: Izabela Kapsa, Magdalena Musiał-Karg) oraz „Elektroniczna partycypacja obywatelska w Polsce. Deklaracje i opinie Polaków na temat e-administracji i e-głosowania” (autorstwa Nataszy Lubik-Reczek, Izabeli Kapsy, Magdaleny Musiał-Karg) są uzupełnieniem badań przedstawionych w recenzowanej książce. Publikacja, będąca przedmiotem recenzji została wydana na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w roku 2020. Struktura pracy wspiera się na trzech rozdziałach poprzedzonych „Wstępem”. Całość rozważań zamykają „Wnioski”.

Pierwszy rozdział publikacji ma charakter teoretyczny i stanowi wprowadzenie do dalszych rozważań na temat różnych aspektów głosowania elektronicznego. Autorka opisuje również w jaki sposób kształtuje się dzisiejsza dyskusja badawcza nad tytułowym zagadnieniem. Oprócz analizy wpływu nowych technologii na demokrację i system wyborczy, w tej części pracy zaprezentowano podstawy teoretyczne związane z problematyką elektronicznej demokracji, e-głosowania, a także zarysowane zostały najważniejsze argumenty, które towarzyszą procesom wdrażania tego rodzaju rozwiązań. Rozdział ten porusza również zagadnienia związane z e-głosowaniem w aspekcie obowiązującego prawodawstwa w Polsce. Autorka monografii argumentuje, że głosowanie elektroniczne (przede wszystkim w formie *i-votingu*), jest niezwykle istotnym i coraz bardziej popularnym przedmiotem eksploracji naukowych. Oprócz tego Autorka monografii zaznacza, że innowacyjne rozwiązania wyborcze stanowią potencjalną wskazówkę dla praktyków, ekspertów i polityków poszczególnych państw, które są w procesie poszukiwania nowych alternatywnych sposobów głosowania. Do podobnych wniosków dochodzą autorzy innych publikacji naukowych poświęconych podobnej tematyce, m.in. Robert Krimmer, David Dueñas-Cid, Julia Krivosova, Lina Eriksson zauważając, iż w czasie pandemii coraz więcej państw szuka alternatywnych rozwiązań, które gwarantowałyby zorganizowanie bezpiecznych i demokratycznych wyborów. Na tym tle rozważania M. Musiał-Karg są potwierdzeniem zwiększającego się stale zainteresowania elektroniczną formą głosowania i coraz bardziej powszechnego trendu w kierunku wykorzystania alternatywnych procedur głosowania opartych o technologie informacyjno-komunikacyjne.

Druga część książki prezentuje założenia metodologiczne podejmowanych dociekań, a trafnie postawione hipotezy i pytania badawcze, adekwatnie dobrane metody badawcze stanowią dobry punkt wyjścia do złożonych analiz. Komplementarny charakter metodologii wzbogaca przeprowadzona charakterystyka badanych respondentów, którzy wzięli udział w badaniu. Należy w tym miejscu zauważyć, iż wyniki badań empirycznych dotyczą polskich respondentów i obrazują czytelnikom opinie i postawy Polaków na temat głosowania *online*. Pytania zadane osobom ankietowanym dotyczyły bowiem nie tylko samego wdrożenia *e-voting* jako alternatywnej metody głosowania, ale obejmowały także spektrum problemów związanych z *i-voting* (zagrożenia bezpieczeństwa, realizacji zasad wyborczych, dostępu do internetu itp.). Autorka, badając preferencje Polaków na temat i-głosowania – starała się wyjaśnić jakie towarzyszą motywom Polakom w zakresie możliwości wdrożenia, a także korzystania przez nich z *e-voting* w wyborach powszechnych. M. Musiał-Karg nie unikała przy tym ocen i skutecznie poszukiwała związków przyczynowo-skutkowych w zakresie rozwoju i doświadczeń polskich związanych właśnie z głosowaniem *online*.

W trzeciej i ostatniej części monografii Autorka zaprezentowała wyniki badań na temat elektronicznego głosowania w Polsce. Nowatorskie podejście do analizowanego problemu badawczego, jakim jest potencjalny wpływ nowych

technologii głosowania na system wyborczy w Polsce – polega na tym, że wzięto pod uwagę uwarunkowania, możliwości implementacji, bariery, szanse na powodzenie, skuteczność, kontekst zmiennych demograficznych oraz politycznych Polaków. Dodatkową wartością recenzowanej publikacji jest zaprezentowanie wskaźnika poparcia dla *e-voting*, który został skonstruowany na podstawie wyników badań statystycznych.

Wyniki przeprowadzonych badań pozwoliły Autorce zweryfikować pozytywnie większość hipotez badawczych oraz sformułować interesujące wnioski. Badania dowiodły, że oceny głosowania elektronicznego dokonane przez respondentów i ich deklaracje na temat chęci skorzystania z tej formy udziału w elekcjach państwowych determinowane są takimi zmiennymi, jak: wiek, wykształcenie i miejsce zamieszkania. M. Musiał-Karg wykazała także, że wyborcy reprezentujący młodsze grupy wiekowe są bardziej pozytywnie nastawieni do głosowania elektronicznego oraz bardziej skłonni do skorzystania z głosowania przez internet niż osoby ze starszych i najstarszych grup respondentów. Można przypuszczać, że jest to wynikiem tego, że osoby młode i w średnim wieku są lepiej zaznajomione z nowoczesnymi technologiami i chętniej korzystają z różnego rodzaju innowacji technologicznych. Korzystanie z nowych technologii jest więc bardziej domeną młodszych niż starszych wyborców. Prawidłowość ta widoczna jest także w opiniach i deklaracjach na temat głosowania przez internet.

Jeśli chodzi o zmienne o charakterze politycznym, odnotowano ich widoczny wpływ na opinie i postawy osób ankietowanych na temat głosowania elektronicznego, możliwości jego wprowadzenia i deklaracji co do ewentualnego skorzystania z *e-voting*. Magdalena Musiał-Karg wykazała, że najwięcej zwolenników głosowania przez internet jest wśród osób deklarujących swoje poglądy jako: „skrajna lewica”, „lewica”, „centrolewica” i „centrum”. Osoby o poglądach bardziej prawicowych częściej wskazywały odpowiedzi i deklarowały postawy bardziej sceptyczne względem e-głosowania. Dodatkowo – Autorka zaznaczyła w swoich wnioskach, że osoby sympatyzujące z ugrupowaniami bardziej prawicowymi są zwykle mniej otwarte na to, aby różne formy głosowania elektronicznego były dostępne dla wszystkich uprawnionych wyborców.

Dzięki tak prowadzonym badaniom, Magdalena Musiał-Karg nakreśliła niezwykle ciekawy portret zwolenników i przeciwników elektronicznego głosowania w Polsce. Prawidłowości wskazane w wyniku przeprowadzonej analizy mogą stanowić wskazówki zarówno dla polityków, jak i ekspertów, praktyków, którzy zajmują się głosowaniem elektronicznym w Polsce.

Podsumowując, należy zaznaczyć, iż Autorka skupia swoją uwagę na zagadnieniach, które w Polsce nie zostały dotychczas szczegółowo przebadane, a recenzowana monografia stanowi jedną z nielicznych polskojęzycznych monografii w całości poświęconych e-głosowaniu.

O ponadprzeciętnych walorach monografii stanowią przede wszystkim jej aktualność, ranga podjętej tematyki, duża wartość naukowa, a oprócz tego jasny i klarowny język, jakim została napisana publikacja. Uznanie budzi także bardzo

bogata literatura przywołana przez Autorkę, co tylko potwierdza ogromną wiedzę na temat analizowanego problemu badawczego. Praca M. Musiał-Karg – ze względu na swoją tematykę oraz sposób prowadzonej analizy i sformułowane na jej podstawie wnioski – może być uznana za wzorcowy podręcznik przydatny w edukacji w zakresie innowacji wyborczych i elektronicznego głosowania. Praca jest nie tylko wartościową publikacją naukową, ale może być przydatna dla tych, którzy zainteresowani są wdrażaniem i-głosowania od strony praktycznej.

Martinas MALUŽINAS

Uniwersytet Łódzki

ORCID ID: 0000-0002-2772-9534

Maciej GÓRNY

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID ID: 0000-0003-1476-1049